

Tradicijski dječji plesovi stranih zemalja - poticaj kulturnoj raznolikosti

Božić, Zrinka

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:929444>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-27**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

ZRINKA BOŽIĆ
**TRADICIJSKI DJEČJI PLESOVI STRANIH ZEMALJA – POTICAJ KULTURNOJ
RAZNOLIKOSTI**
DIPLOMSKI RAD

Split, 2021.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE

DIPLOMSKI RAD

**TRADICIJSKI DJEČJI PLESOVI STRANIH ZEMALJA – POTICAJ KULTURNOJ
RAZNOLIKOSTI**

Kolegij: Dječje plesno stvaralaštvo

Student:

Zrinka Božić

Mentor:

dr. sc. Dodi Malada

Split, srpanj 2021.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. PLES	2
2.1. Ples kao pokret.....	3
3. POVIJEST PLESA	4
3.1. Strani plesovi u starom vijeku	4
3.2. Strani plesovi u srednjem vijeku.....	5
4. PLESNE STRUKTURE	7
4.1. Osnovne kretnje u plesu.....	7
5. FOLKLOR	9
5.1. Narodni ples.....	10
5.2. Stil narodnog plesa	11
5.3. Izbor hrvatskih narodnih plesova primjerenih dječjoj dobi.....	12
6. KULTURNO- POVIJESNE ZNAČAJKE HRVATSKIH NARODNIH PLESOVA	14
7. NARODNE IGRE STANOVNIŠTVA U SELIMA GLAMOČKOG KRAJA	15
7.1. Analiza igre.....	17
8. NARODNI PLESOVI U KULTURNIM DRUŠTVIMA SRBIJE	18
8.1. Metode rada u dječjoj grupi KUD-a „Stanko Paunović“ iz Pančeva	18
8.2. Metode rada u dječjoj grupi KUD-a „Kosta Abrašević“ iz Bačke Palanke	20
9. PRIMJENA NARODNOG PLESA U PREDŠKOLSKOJ USTANOVI	22
9.2. Ples kao kineziološka aktivnost djece predškolske dobi	23
10. KULTURA ZA DJECU.....	24
11. DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA.....	25
12. ZAKLJUČAK.....	27
13. LITERATURA.....	28

SAŽETAK

Ples je jedna od najprikladnijih aktivnosti za djecu, s jedne strane je zabava za djecu, a s druge strane ima brojne pozitivne učinke na dječji motorički i intelektualni razvoj. Kroz vježbanje i ples, dijete udovoljava svim svojim potrebama. Ples i glazba uvelike pomažu u kontroli pokreta tijela i ostvarenju sebe i svojih mogućnosti. Folklor i narodni plesovi važan su dio kulture svake zemlje. Prema tradiciji, narodni se plesovi prenose s koljena na koljeno. Kako običaji ove moderne ere nestaju, važno je plesnu tradiciju prenijeti na najmlađe. Predškolsko doba je razdoblje intenzivnog razvoja djece, pa je jako dobro započeti plesne aktivnosti u toj dobi, jer utjecaj iz ranog djetinjstva uvelike utječe na budući razvoj. Jednostavni narodni ples zasnovan na prirodnim oblicima pokreta plesna je struktura pogodna za djecu predškolskog uzrasta. Međutim, kada se izvode plesne aktivnosti s djecom, najvažnije je omogućiti djeci uživanje i udovoljavanje njihovim interesima, željama i potrebama. Svaka aktivnost provodi se kroz igru, omogućavajući djeci da budu spontana i prirodna.

Ključne riječi: dijete, ples, narodni ples, tradicija.

SUMMARY

Dancing is one of the most suitable activities for children, on the one hand it is fun for children, and on the other hand it has numerous positive effects on children's motor and intellectual development. Through exercise and dance, the child meets all his needs. Dance and music greatly help in controlling body movements and realizing himself and his abilities. Folklore and folk dances are an important part of every country's culture. According to tradition, folk dances are passed down from generation to generation. As the customs of this modern era disappear, it is important to pass on the dance tradition to the youngest. Preschool is a period of intensive development of children, so it is very good to start dance activities at that age, because the influence from early childhood greatly affects future development. A simple folk dance based on natural forms of movement is a dance structure suitable for preschool children. However, when performing dance activities with children, the most important thing is to enable children enjoyment and satisfaction their interests, desires and needs. Each activity is carried out through play, allowing children to be spontaneous and natural.

Key words: child, dance, folk dance, tradition.

1. UVOD

Svaki narod određuje njegova tradicija, kultura i povijest. Narodni ples ima značajnu ulogu u ranoj i predškolskoj dobi jer djeci približava nacionalnu kulturu, načine izražavanja plesom, snalaženje u prostoru, ali i interakciju s drugom djecom koja također dijele ljubav prema tradicijskoj kulturi. Ples je vrlo važan za razvoj ljudske zajednice. Nemoguće je ne znati plesati. Ritmična smo bića i ples je prisutan među nama od davnina. O tome svjedoči i Hrvatska kulturna baština koja obiluje velikim folklornim bogatstvom. Kao članica KUD-a Dalmacija Dugi rat, kroz rad s djecom mogu potvrditi kako djeca rado vježbaju plesati. Za njih je ples jedna velika igra u kojoj imaju priliku izraziti svoje osjećaje te pozitivno utjecati na svoj razvoj, odgoj i znanje. Nikako ne smijemo zaboraviti njegovu kulturnu vrijednost koju je potrebno prenijeti s generacije na generaciju.

Tradicijski ples nastaje kao psihološka, fizička, sociološka i estetska potreba čovjeka, oblikovana kolektivnom svijesću ljudi određenog kraja. Izravnost, duhovnost i estetske značajke daju tradicijskom plesu vrijednost nacionalnog, civilizacijskog i umjetničkog dobra. Djeca imaju posebnu ulogu u očuvanju tradicijskih obreda koji i danas žive u dječjoj igri. Postoje razne dječje igre i plesovi, a najpoznatija narodna igra je kolo (Mikulić i sur., 2007).

Rad je strukturno podijeljen u 3 dijela. U prvom dijelu se definiraju pojmovi plesa, povijest plesa, razvoj folklora u Hrvatskoj i njegove kulturno-povijesno značajke. Drugi dio rada sastoji se od opisa dječjih stranih narodnih plesova i njihove primjene u radu. Dok posljednji dio obuhvaća primjenu narodnih plesova u predškolskoj ustanovi, kultura za djecu te analize dosadašnjih istraživanja.

2. PLES

Ples je umjetnost pokreta tijela u ritmičkom slijedu, odnosno oblik neverbalnog izražavanja i komunikacije.¹ Kretanjem tijela, pokretima i gestama izražavamo osjećaje i misli. Ples je na našim prostorima najčešće bio prisutan na zabavama, a u njemu je mogao sudjelovati svatko bez obzira na imovinski ili društveni status. Dobri plesači su bili iznimno cijenjeni u društvu (Maletić, 1986). Pomoću plesa se možemo izraziti u paru, samostalno ili u skupinama. Već od davnih vremena smatran je sastavnim dijelom kulture pa su tako ljudi njime odavali čast mjesecu, suncu te izražavali svoje osjećaje. „Ples je niz ritmičkih, sukcesivnih pokreta jednog ili više dijelova tijela na mjestu, u sjedećem položaju ili u pokretu uz akustičnu pratnju“ (Škrbina, 2013:179). Važan čimbenik u razvijanju osobnosti, pojedincu omogućuje opuštanje i olakšanu komunikaciju u svakodnevnim situacijama. Učenje plesa potiče razvoj kreativnosti te ističe nacionalni identitet i širenje kulture. Osim što ples razvija osjećaj pripadnosti i ugodno raspoloženje, također povezuje ljude te se razvijaju suradnički odnosi koji su bitni u adolescenciji (Vlašić i sur., 2007). Ljudi su od davnina zapažali da ples može imati dva suprotna učinka: da može uzbuditi i potaknuti emocije te da ih može smiriti. Taj dvostruki učinak plesa otkrila je i suvremena psihoterapija. Primjerice, plesom se mogu izazvati uzbuđenja kod apatičnih i depresivnih pacijenata, a isto tako plesom se može potaknuti izražavanje emocija pomoću pokreta kod agresivnih pojedinaca. Također, dvostrukim učinkom plesa može se koristiti i u radu sa zdravom djecom. Previše bučno i dinamično dijete može se odgovarajućim plesnim pokretima smiriti, dok se pasivno dijete plesom može stimulirati na veću budnost i živahniju aktivnost. (Maletić, 1983). „Dijete koracima izražava vrijednost nota po trajanju, a pokretima ruku izražava naglašene i nenaglašene dijelove takta.“ (Škrbina, 2013:185). Djeca u predškolskoj dobi se izražavaju spontanim pokretima koji utječu na razvoj motoričkih i funkcionalnih sposobnosti te na cjelokupni razvoj (Risteski, 2018). Kroz ples djeca razvijaju sposobnost stvaralaštva i kreativnog izražavanja. Primjenjujući različite kretnje i radnje, koje dolaze s igrama, što je jedna od osnovnih potreba djece (Cetinić i sur., 2011).

¹ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=48704> (5/7/21)

2.1. Ples kao pokret

„Tijelo, odnosno pokret, je bitna komponenta djetetove osobnosti. Sve aktivnosti koje dijete usmjerava prema svijetu polaze od tijela kao oslonca i izvorišta energije kojom se pokret obavlja“ (Škrbina, 2013: 180). Tjelovježba je osnovna značajka života, a pojedinci se kroz nju mogu izraziti svoje osjećaje, ostvariti usmenu i mobilnu komunikaciju, pokretom ovladavati prostorom te spoznati biološku samostalnost. Bilo koja sistematska ponavljajuća vježba ili odgovarajuća doza tjelesne aktivnosti osigurava podražaje koji učinkovito djeluju na promjene genetskih karakteristika. Pokret se definira kao vrlo složeni rad u kojem sudjeluju svi organi ljudskog tijela, a opisuju ga kao unutarnju mentalnu aktivnost središnjeg živčanog sustava i reakcijom motoričkog sustava (Kosinac, 2011). „Kroz pokret se razvija osjećaj za subjektivni, slobodni ritam te se potiče plesno oblikovanje unutar glazbenih oblika. Slijed pokreta čini početnu koreografiju koju treba ritamski i estetski oblikovati kako bi glazba i pokret postali jedna jedinstveno sadržajna estetska forma koja je primjerena tjelesnim mogućnostima djeteta i njegovoj dobi“ (Turčinov prema Vidulin-Orbanić, 2010). Osjećaj pokreta je odraz ljudske svijesti koji se razvija životnim iskustvom i usavršava vježbom. Pojedinaac bi trebao biti naučen da se usredotoči na ritmičku strukturu pokreta i da obraća pažnju na osjećaj u sebi koji je izazvan pokretom. Kada pojedinac razvije istančan osjet za pokret pa osjećaj izazvan gibanjem dođe do njegove svijesti, moći će taj doživljaj pamtit i u njemu uživati, moći će ga analizirati i usporediti s drugima, prepoznati, ocijeniti i ponavljati. Tada će mu pokret postati sredstvo estetskog izražavanja, a tijelo instrument kojim će ga izraziti (Maletić, 1983). „Ples je prirodan jezik koji sva ljudska bića razumiju bez upotrebe govora te ga svaki pojedinac posjeduje kao jedinstven način izražavanja vlastitim tijelom“ (Škrbina, 2013:179). On razvija kinestetičku osjetljivost osvješćujući doživljaje tih iskustava pokretom. Svjesnost tih iskustava potiče u čovjeku kreativne pokrete i plesne metode. Takve kreativne metode, drugim riječima, kreativno izražavanje i komunikacija kroz plesne pokrete potiču razvoj koncentracije, smisao za estetiku pokreta, pamćenja te interakciju djece pomoću pokreta (Turčinov prema Škrbina, 2013).

3. POVIJEST PLESA

Brojni povjesničari ubrajaju ples među najstarije umjetnosti, te svoje tvrdnje dokazuju arheološkim nalazima, pećinskim crtežima koji prikazuju prizore lova i scene plesa. Zahvaljujući povijesnim nalazima saznajemo da plešu i životinje, ali samo je čovjek u stanju oblikovati ritam i pokret u svjesnu umjetničku cjelinu. Ritam, kao osnovni element plesa, izvire iz građe samog čovjeka koji se jednako kreće jednakim nogama te njegovo srce udara određenim ritmom. Dakle, čovjek se može kretati samo ritmički, a neki društveni radovi, igre, plesovi i pokreti ne mogu biti zamišljeni bez učestalog ritma. Za primitivnog čovjeka ples je označavao sredstvo u borbi za život, o plesu je ovisilo hoće li lov biti uspješan, urod dobar, hoće li neprijatelj biti pobijeđen ili bolest otjerana. Najprimitivnija plemena povezana su sa životinjskim svijetom koji ih okružuje. Od životinja dobivaju ono najpotrebnije za život, hranu, odjeću i nakit. U nekim kulturama, plemena smatraju da će dobiti fizičke i duševne prednosti što ih ima životinja koju štiju budu li se maskirali u lik takve životinje i plesom oponašali njeno kretanje. Te su osobine: jakost, hrabrost, izdržljivost, lukavost i mudrost. U novom kamenom dobu počinju se javljati plesovi vezani uz vegetativnu magiju. Smisao takvih plesova jest da se njime poboljša urod poljoprivrednih proizvoda. Veliku grupu predstavljaju ratnički plesovi koji prikazuju napad i obranu, dok posljednju grupu čine plesovi održavani prigodom žalosti ili smrti. Takvi plesovi štite prisutne od opasnog duha pokojnika (Ivančan, 1996).

3.1. Strani plesovi u starom vijeku

Visoke starovjekovne kulture Afrike i Azije, a također i Europske, poznavale su mnoge plesove. O plesu starih Egipćana najviše doznajemo iz hijeroglifa koji nam prikazuju stil plesanja te pozicije ruku. Mnogi klasični i moderni baleti služe se tim prikazima kao osnovnom inspiracijom za svoje izvedbe. Osim o plesu i njegovom stilu, iz starih izvora, doznajemo mnogo o glazbenoj pratnji, a posebno o udaraljka kao najvažnijem instrumentu. Židovi su preuzeli ples od starih Egipćana, ali im njihova vjera nije dopuštala razvoj plesne umjetnosti. No, Židovi su (kao i Rimljani) angažirali putujuće strane plesačice uživajuću u njihovim plesovima. Kod nekih naroda ples je vrlo važan u životu ljudi te ga podržavaju i vlast i religija. S druge strane postoje narodi i kulture gdje je ples isključen iz života ili poprilično ograničen, stvaraju se različite zabrane i smetnje. Perzijanci poznaju ratničke plesove, ali su im vrlo važne svatovske svirale *sur-nay*, današnje *zurne*, *zurle* i *šurle*. Svakako, važan je i ples *oklazma*, ples sa čučnjevima i izbacivanjem naizmjenice jedne pa druge noge. Iz Perzije se širi sjevernom

Afrikom prema zapadu, preko Grčke na sjever. Grci ga nazivaju *perzika*, a Rusi *prisjatka*. Kod nas je poznatiji kao *kazačok* ili samo ruski ples. Kao vrlo važan ples spominje se ples u staroj Indiji. Prema jednoj indijskoj legendi svijet je nastao tako da su se bogovi uhvatili u kolo i prosuli prah. Staro indijsko kazalište izvodilo je mnoge predstave s plesom gdje pokreti ruku izražavaju određene pojmove te se tako prenose razni sadržaji. Za razliku od indijaca stari Kinezi nisu voljeli ples, njihova religija nije imala pozitivan stav prema plesu. Na dvorovima su se učili plesovi i pantomima, no samo su ih učili muškarci. Japanci su više uživali kao pasivni promatrači plesa te su bili veliki ljubitelji plesne umjetnosti. Starim Greima ples je imao značajni ulogu u svakodnevnom, religioznom, vojničkom i kulturnom životu. U staroj Grčkoj plešu svi od vojskovođa i filozofa do puka. Grci su veoma cijenili dobre plesače, a plesna umjetnost smatrana je nijemom umjetnošću pričanja. Dok se plesovi s trčanjem i skakanjem izvode svakom prilikom, posebice po utjecajem alkohola, plesovi s hodanjem se izvode pri religioznim procesijama i vojničkim marševima. Stari Rimljani imali su samo plesove u čast boga Marsa, koji su se izvodili s oružjima popraćenim visokim i snažnim skakanjem. Jedno su vrijeme rimski carevi svojim građanima potpuno zabranili plesanje. No, Rimljani su na svoje poznate gozbe pozivali strane plesačice, posebne sirijske koje su izvodile plesove uz pratnju flaute. (Ivančan, 1996).

3.2. Strani plesovi u srednjem vijeku

Najnepovoljnije razdoblje za razvoj plesne umjetnosti u kršćanskim zemljama bio je Srednji vijek zato što kršćanstvo ne podržava plesove. Ipak, na početku srednjeg vijeka pod pritiskom mase, crkva je morala popustiti te uvesti ples i u crkvene obreda. Posljednji od takvih plesova održali su se u Španjolskoj sve do danas. U Toledu se izvodi i danas kolo oko oltara, ali samo kao turistička atrakcija. Svoj su vrhunac doživjeli plesovi nakon kuge, kolere i ostalih bolesti. Velike su se skupine plesača kretale od sjevera pa do juga plešući sve do smrti. Plesali bi do ne iznemoglosti, na usta bi im navirala pjena, a tijelo bi se treslo kao što to biva u groznici nakon ujeda tarantule. Stoga se pojava plesnih procesija i masovnih umiranja tokom plesa naziva *tarantizam* ili bolešću sv.Vita. u Italiji su pronađene masovne grobnice umrlih plesača. Prve podatke o plesovima germana i slavena nalazimo u Srednjem vijeku. Germani plešu svoje plesove s mačevima. Njihovi su mitovi puni priča o tome kako plešu vilenjaci i druge nadnaravne sile. Slično je i sa slavenima čiji mitovi prikazuju vile koje mame mladiće u kolo pa ih kasnije ubijaju. Slaveni plešu oko ognjišta, baš kao i danas, a poznati su im magijski novogodišnji plesovi koje izvode okićeni životinjskim maskama. Seljaci u Srednjem vijeku

idalje plešu svoja strana kola koja su se krajem srednjeg vijeka počela raspadati u parove, a ti bi se parovi onda provlačili ispod mosta što bi ga napravile ruke susjednog para. Također, u srednjem se vijeku pojavljuju instrumenti poput današnjih gajdi i mješnica te postaju glavni instrument za pratnju plesa. Samim time plesovi se ubrzavaju, postaju življi i s većim poskocima (Ivančan, 1996).

4. PLESNE STRUKTURE

Definicija plesa objašnjava se kao umjetnost harmonična pokreta tijela u ritmičkom slijedu te oblik neverbalnog izražavanja i komunikacije. Prema Kneževiću (2005) ples je usklađeno gibanje tijela u prostoru i vremenu te se smatra područjem kreativnog ljudskog izražavanja. U plesu je tijelo instrument kojim upravljaju emotivnost i duhovnost čovjeka. Zbog svih prednosti i pozitivnih učinaka pokreta na funkcije pojedinih organa i organizma u cjelini potrebno je u radu s djecom pridavati veću pozornost plesu i plesnim strukturama. Elementi plesa mogu se koristiti na satima tjelesne kulture kao „glazbeno – pokretne igre“. Ples se može upotrebljavati u svim dijelovima sata, ovisno o strukturi plesa, ali i cilja i zadaća sata. U uvodnom dijelu sata mogu se koristiti živi pokreti, čak i u pripremnom s ciljem zagrijavanja i pokretanja organizma. U glavnom dijelu sata koriste se kretanja velikog intenziteta kao na primjer poskoci, okreti, skokovi, dok se u završnom dijelu sata provode kretnje manjeg intenziteta u svrhu smirivanja organizma i opuštanja (Kosinac, 2011). Osnovu plesnih struktura čine oblici kretanja kao što su hodanje, trčanje, poskoci, skokovi te jednostavna gibanja tijela: zamasi, mahanja, ravnoteža, vježbe napetosti i opuštanja. Autori Šumanović i sur. (2005) prikazuju princip obrade plesnih struktura, dakle, treba početi s učenjem i usavršavanjem struktura pokreta, a nakon toga obrađivati i usavršavati glazbeno izražavanje kroz takt, ritam i tempo (Kosinac, 2011).

4.1. Osnovne kretnje u plesu

Uspravan stav i pravilno držanje – rezultat su biološkog razvoja čovjeka te je veoma važan faktor u radu, vježbanju i plesu. Kako zbog estetike, tako i zbog poticanja pravilnog držanja važno je provoditi prilagođene plesne forme među djecom predškolske dobi.

Hodanje – osnovni je oblik kretanja, u plesu je poprilično stilski obrađeno kako bi se iskazali razni ritmovi. U pogledu korištenja prostora mogu se rabiti pravci, lukovi, kružni oblici, no potrebno je znati da dijete može hodati pravilno po crti tek poslije 5. godine života.

Trčanje – hodanje u plesu gdje se težina tijela prenosi mnogo življe, javlja se kao dinamički oblik kretanja koji nastaje usklađenim pokretima tijela. Cilj trčanja u plesu je da ponajprije djeluje kao lijepo i potpuno usklađeno kretanje.

Poskoci – kretanje pri kojem se tijelo odvaja od tla jednom ili objema nogama, potičući tako napetost mišića čitavog tijela. Mogu se izvoditi u mjestu, s pomicanjem u prostoru, pojedinačno, u parovima i skupinama.

Skokovi – poprilično dinamična i intenzivna kretanja, pri kojima se, aktiviranjem određenog broja živčano – mišićnih jedinica proizvodi snaga. Sastoje se od odraza, leta iznad tla i doskoka, a mogu se izvoditi jednom ili objema nogama.

Stajanje i poskakivanje na jednoj nozi – potrebno je dobro funkcioniranje posturalnog refleksnog mehanizma, osobito reakcije centra za ravnotežu, a plesovi i plesne strukture su odlično sredstvo za njihov razvoj.

Zamasi – skup povezanih napetosti i opuštanja koja se odvijaju u stalnom ritmičkom njihanju. U korištenju se služimo raznim spravama, a korišteni su i u plesno ritmičkoj gimnastici ako se izvode uz pljeskanje ili udaranje u tamburin.

Ravnoteža – osnovna zadaća vježbi ravnoteže je da u svakom trenutku kretanja u svakom položaju znamo zadržati tijelo u ravnoteži. One aktiviraju mišićno – zglobne osjete, razvijaju sposobnost balansiranja, osjećaja prostora, ali i oblikuju stavove, položaje i kretanje (Kosinac, 2011).

5. FOLKLOR

Pojam folklor (engl. Folklore, od folk: puk, narod i lore: nauk, znanje) odnosi se na kreativnost koja se temelji na tradiciji kulturnih zajednica. Pojedinci ili skupine uče i kopiraju uglavnom oponašanjem usmenog izražavanja i izražavaju kulturne i društvene identitete i zajednice. Govoreći o širem značenju, folklor je narodna kultura; u Hrvatskoj je to općeniti naziv tradicionalne umjetnosti, uključujući književnost, glazbu, ples (folklorni ili narodni ples), dramski izraz i umjetničke forme.²

Mnogi autori koriste "dječji folklor" i "dječju tradiciju" kao sinonime. Neki ljudi vjeruju da dječji folklor uključuje igre, pjesme, šale, tajne riječi, pravila i druge dugotrajne aktivnosti koje se prenose s koljena na koljeno. Drugi vjeruju da dječji folklor sadrži samo usmenu kreativnost djece. Osorina (prema Duran, 2003) uspostavila je vezu između dječje tradicije i dječjeg folklor. Ona smatra da je dječji folklor način objektivizacije dječje tradicije, da je to jezik dječje subkulture. „I tako razmatrajući dječji folklor, kao jezik dječje „subkulture“ moguće je predložiti sljedeće određenje; dječji folklor javlja se kao oblik kolektivnog stvaralaštva djece koji je realiziran i učvršćen u sistemu stabilnih tekstova, koji se predaju neposredno od generacije na generaciju djece i imaju važno značenje u reguliranju njihove igrovne i komunikacijske djelatnosti.“ (Osorina, 1983:41). Osim dječjeg folklor, dječja tradicija, kao široki pojam, uključuje i različita iskustva i aktivnosti dječjih skupina, poznavanje igara i njihovih pravila, vjerovanja, šale itd., Koja se često prenose s koljena na koljeno. Izraz "dječji folklor" u našoj zemlji za većinu ljudi ima konotaciju narodnih pjesama i plesova koje izvode djeca (folklorne skupine, kao besplatna aktivnost). Odrasli ignoriraju ovo područje dječje kulture, što je zapravo vrlo zanimljivo (s funkcionalnog, strukturalnog i komunikacijskog stajališta) (Duran, 2003). Folklor se sastoji od različitosti koja stvara zajednice. Kolo (plesaći u krugu) oblik je plesa koji najbolje izražava dječju toleranciju, osjećaj pripadnosti, poštivanje različitosti, njeguje osjećaj timskog rada, a istodobno um čini smirenim i plemenitim.

² <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=20034> (5/7/21)

5.1. Narodni ples

„Ples je usklađeno gibanje tijela u prostoru i vremenu i ubraja se u područje kreativnog ljudskog izražavanja“ (Knežević, 2005:13) pri čemu je glavni instrument ljudsko tijelo. Osoba koristi ruke, noge i ramena za izvođenje pokreta kroz razne plesove, stoga bi odgajatelji trebali poticati djecu da se uključuju cijelo tijelo prema različitim pokretima kako bi ples izveli što življe. Drugi naziv narodnog plesa je folklorni ples koji odražava duh nacije, njene običaje i povijesne, kulturne i ekonomske osobine.³ Narodni ples nacionalno je umjetničko djelo. “Narodni plesovi su prvi oblici plesa, sastavni su dio običaja i obreda i ispunjavaju različite funkcije u kulturi i životu čovjeka i društva uopće” (Šumanović i sur., 2005:42). Takvi plesovi prenose se s generacije na generaciju, stoga učeći djecu narodne plesove utječe se i na njihovo zanimanje za kulturu, kao i na motiviranost djece da upoznaju vlastiti zavičaj i iznimno važnu kulturnu baštinu svoga naroda. Dalje, učenjem narodnih plesova kod djece se pobuđuje motivacija za očuvanjem tradicije te se razvija osjećaj ponosa na narodnu tradiciju (Ivančan, 1996). Njihova primjena u radu s djecom izvrstan je način kojim se djeci može približiti baština kraja u kojem žive (Ivančan, 1996). Učenje o vlastitoj kulturi i njezino poštivanje razvija i osjećaje o tuđim kulturama pa i osjećaje tolerancije prema drugim kulturama (Srhoj i Miletić, 2000). Narodni plesovi odražavaju povijesne, socio-ekonomske i kulturne značajke svake regije. „Folklorna glazba i ples utkani su u život svake ljudske zajednice. Usklađeni su s mentalitetom, psihologijom i stilom života ljudi koji ih stvaraju, izvode, uče, usvajaju te prenose dalje usmenom predajom. Sastavni su dio raznih običaja i obreda koji se izmjenjuju tijekom jedne godine ili su vezani uz važnije događaje iz čovjekova života. Izvode se prigodom javnih svečanosti, ali prate i radnu svakidašnjicu ljudi. Povezani uz razne aktivnosti i zbivanja, ispunjavaju različite funkcije u kulturi i životu ljudi.“ (Srhoj i Miletić, 2000:43 prema Marošević i Zebec, 1998:231). Ljudi koriste vježbu kako bi izrazili osjećaje u duši. Osnovni oblik svakog pokreta koji postane ples je kolo. Oblik kruga može biti otvoren ili zatvoren, a ujedno je i simbol zajedničkog života koji ima veliki značaj u društvu. Kolo je posebno jer predstavlja svojevrsnu zajednicu i cjelokupni ples u kojem su svi jednaki, ali imaju vođu koji se bira prema osobnim vještinama. Osim kola, ljudi imaju i mnoge druge plesove. Mogu biti ritualna obilježja godišnjih i životnih običaja, mogu plesati uz posao, kao dio političkih ceremonija ili kao društveni ples za zabavu. Većinu tih plesova prati vokalna ili instrumentalna glazba, a svaka vrsta narodnog plesa ima svoju jedinstvenu nošnju koja ima posebnu draž, kao i sam ples. (Srhoj i Miletić, 2000).

³ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=43000> (5/7/21)

Prema Kneževiću (2005), narodni je ples proizašao iz ljudskih estetskih, psihofizičkih i socioloških potreba, a oblikovala ga je kolektivna svijest ljudi u određenom području. Vrijednost koja narodnoj plesnoj umjetnosti daje nacionalnu vrijednost leži u: estetici, originalnosti, duhovnosti i autentičnosti. Određuje se pozadinom izvedbe, stilom i strukturom. Prema Kneževiću (2005) struktura narodnog plesa uključuje: rukohvate, plesni prijem, prostor, korake i pokrete.

- Plesni rukohvat obuhvaća držanje plesača za ruke.
- Plesni prihvata je držanje plesnog partnera jednom ili obje ruke za tijelo.

Također, prema Kneževiću (2005) u strukturu narodnog plesa pripadaju i izvođačka formacija, odnosno broj plesača koji se drže u plesnom prihvatu, najčešće su to par, trojka ili četvorka. Uz izvođačku formaciju ovdje pripada i izvođački sastav što označava izvođače koji su označeni prema dobi, broju (koji može biti ograničen ili neograničen), spolu i bračnom statusu.

- Plesna formacija podjela je i raspored izvođača duž zamišljene ravne linije, luka ili krivulje. Prostorni raspored je isti i stalni raspored plesača u prostoru prema geometrijskim likovima, plesnim linijama i stranicama mašte o plesnom držanju.
- Prostorna formacija je dinamično kretanje plesača prema prostornom rasporedu.
- Prostorna figura je jednak raspored plesača po stranicama zamišljenog geometrijskog lika pri čemu se plesači međusobno i neprekinuto drže za ramena, ruke, pojaseve i maramice. U plesu se mogu pojavljivati jedna ili više položaja i plesnih figura.
- Plesna figura sastoji se od određenog broja koraka zaokruženih u logičnu i skladnu cjelinu. Plesni pokret čine geste ruku, noge (na kojoj nije težište tijela), tijela i glave. On nastaje u trenutku između podizanja i spuštanja noge na pod dok noga na kojoj se ne nalazi težište tijela izvodi plesni pokret. Nastaje spontano i može se mijenjati.
- „Korak je prijenos težine tijela s noge na nogu“ (Knežević, 2005:13). U narodnom plesu postoji nekoliko vrsta koraka: trčeći, skočni, hodajući i poskočni. Određen je smjerom, dužinom, tempom, ritmom i ritmičkom strukturom (Knežević, 2005).

5.2. Stil narodnog plesa

„Stil plesa je urođena i odgojem stečena forma plesnih pokreta cijelog tijela“ (Knežević, 2005:14). Lako ga je prepoznati u krajevima gdje su ljudi vrlo bliski s prirodom i gdje se usmena predaja zadržala. Veoma je sličan govornom narječju određenog područja. Svoje duhovna

iskustva možemo izraziti tijelom i glasom, koji po sadržaju mogu biti različiti dok po stilu moraju biti jednaki. Ako se plesni pokret ili govor ne iznosi ili pokazuje u skladu sa stilom toga područja, to ne može biti narodna tradicija tog područja (Knežević, 2005). Ako se osoba ne izražava u skladu s plesnim stilom ili dijalektom određene regije, ne možemo reći da je to narodna tradicija, iako su plesni pokreti vrlo bogati. Sama struktura koraka se ne razlikuje pretjerano u različitim područjima, najveće razlike se očituju u stilskim značajkama. Možemo zaključiti da svako područje u svom plesu koristi svoj osobni stil ili pokret. „Kontekst je sve ono što čini izvedbu: okružje – sudionici – promatrači. Pod okružjem podrazumijevamo zemljopisne, društvene, kulturne i političke uvjete u kojima je određen ples nastao i zaživio u određenom području i zajednici.“ (Knežević, 2005:15)

5.3. Izbor hrvatskih narodnih plesova primjerenih dječjoj dobi

Veliki interes za sportske aktivnosti pojavljuje se u razdoblju rane i predškolske dobi djece. „Ples pripada estetskim kineziološkim aktivnostima, te se kroz takvu aktivnost pokreti povezuju u skladnu, ritmički i estetsku cjelinu.“ (Prskalo i Spotiš, 2016:38). U predškolskim ustanovama primjenjuju se različiti programi plesnih struktura koji su izrazito bitni za tjelesni i zdravstveni razvoj djeteta. „Ples stimulativno utječe na djecu predškolske dobi i pozitivno utječe na razvoj osjećaja za ljepotu i skladnost pokreta te na pravilno držanje tijela.“ (Findak i Delija, 2001:22.). Autor Dopuđa (1977) smatra da plesne strukture kod djece predškolske dobi potiču razvoj pojma vremenske mjere, ritma, dinamike, osjećaj za ton i pokret, te se razvija snalažljivost u prostoru i izražajnost pokreta.

Izbor elemenata narodnih plesova i samih plesova vrlo je važan u razdoblju rane i predškolske dobi djece, dakle elementi narodnih plesova kao i sami plesovi moraju biti izabrani i prilagođeni mogućnostima djece. Jedno od temeljnih načela plesne prakse je izabrati primjerene plesove prema prosječnim plesnim mogućnostima određene grupe djece i mladih zato što o tome ovisi hoće li odgojitelji i učitelji uspjeti svladati plesnu građu i zadržati djecu u svijetu folkloru (Knežević, 2005). Pomoću određenih vježbi može se procijeniti fizička pripremljenost i plesne mogućnosti grupe djece te sukladno tome izabrati plesnu građu koju će sva djeca, bez obzira na potencijale svladati u razumnom periodu. Stoga takva praksa traži dobro poznavanje strukture i stila narodnog plesa jer ponekad lagani plesni koraci postaju teško savladivi i obratno (Knežević, 2005). Knežević (2005) nadodaje da osim procjene fizičkih i plesnih mogućnosti grupe treba uvažiti i određene duhovne, estetske i etnološke kriterije. Zaljuljani plesni koraci,

zaljuljane plesne strukture te arhaična kola i plesovi koje mogu dočarati samo odrasle osobe (npr. ličko kolo) imaju dublji duhovni smisao i sadržaj te stoga nisu primjerena djeci. Takvi plesovi zahtijevaju potpunu predanost i uživljenost izvođača u stvaranju cjelovitog plesnog događaja, a nemaju koncentraciju i potencijal za uživanje u takvo zahtjevnu plesnu ulogu (Knežević, 2005). Knežević (2005) istaknuo je kako je najprikladnije djecu koja su rođena izvan urbanih područja uvesti u plesnu kulturu kroz autohtoni ples. To je prirodno razvilo i njegovalo njihove urođene plesne stilove i stvorilo vlastite interpretatore plesnih tradicija. Knežević (2005) naglasio je da odgajatelji ili učitelji koji rade s djecom moraju izbjegavati inzistiranje na besprijekornom jedinstvu pokreta i jedinstvu grupa. Ovom interpretacijom narodni je ples postao vrsta kreacije bez duha, šarma i osobnosti, posebno za djecu predškolskog uzrasta, gotovo je nemoguće slijediti grupnu nejednakost. Primjeri plesova pogodnih za djecu:

- Ajd` na livo (Bebrina, Slavonija)
- Crni kos (Stara Kutina, Kutina, Moslavina)
- Ja posijem lan (Sv. Ivan Žabno, Bilogora)
- Kalendari (Strizivojna, Slavonija)
- Kvatro paši (otok Brač, Dalmacija)
- `Opa, cupa skoči (Garčin, Slavonija)
- Repa (Martinska Ves Desna, Posavina)
- Seljančica (Donja Lomnica, Turopolje)
- Tri koraka (Kupinečki Kraljevac, Jaskansko polje)
- Zginula je pikuša (Dekanovec, Međimurje)

6. KULTURNO- POVIJESNE ZNAČAJKE HRVATSKIH NARODNIH PLESOVA

Povijesni, politički, gospodarski i društveni razlozi imali su velik utjecaj na razvitak brojnih plesova. Narodni ples rezultat je miješanja i međusobnih utjecaja različitih kultura prisutnih u ovom dijelu Europe i na Balkanu. Uz nadgrobne spomenike, stećke i freske koje prikazuju ples postoje još i arhivski podatci u kojima možemo saznati pojedinosti o plesu. Možemo zaključiti da su neki plesovi ili kola, bez glazbene pratnje mnogo stari npr. poskakivanje zvončara od kojih svaki drugi ima falši korak, odnosno poskakuje na laku dobu te s tim aktivira zvonjavu. Hrvatska folklorna baština obuhvaća velik broj različitih plesova, od najjednostavnijih do vrlo složenih, od solo plesova do masovnih, u različitim prostorima, od ritmičkih jednostavnih do složenih plesova. Ivančan (1996) navodi da se neki od plesova mogu javiti u različitim oblicima te tako pojedincima omogućuju slobodnu improvizaciju unutar ritmičkog, prostornog i stilskeg okvira. Dakle, gotovo identičan ples može se razlikovati po stilu na različitim geografskim područjima. Gledajući narodne plesove važan je i njihov odgojni aspekt. Učeći narodne plesove razvijamo osjećaj ponosa kod djece te poštivanje tradicionalne plesne kulture. Osim odgojnog aspekta, važno je spomenuti i zdravstveni aspekt plesa kod djece jer se oslobađa višak slobodne energije te ples utječe na bioritam. Uz zdravstveni jako je važan i društveni aspekt u kojem ples potiče jednakost i ravnopravnost, dakle, u kolu su jednaki pripadnici raznih staleža, razne dobi i razne vjeroispovijesti. Ples razvija smisao za društvenost, sklad, slogu te za uzajamnu pomoć (Ivančan, 1996).

7. NARODNE IGRE STANOVNIŠTVA U SELIMA GLAMOČKOG KRAJA

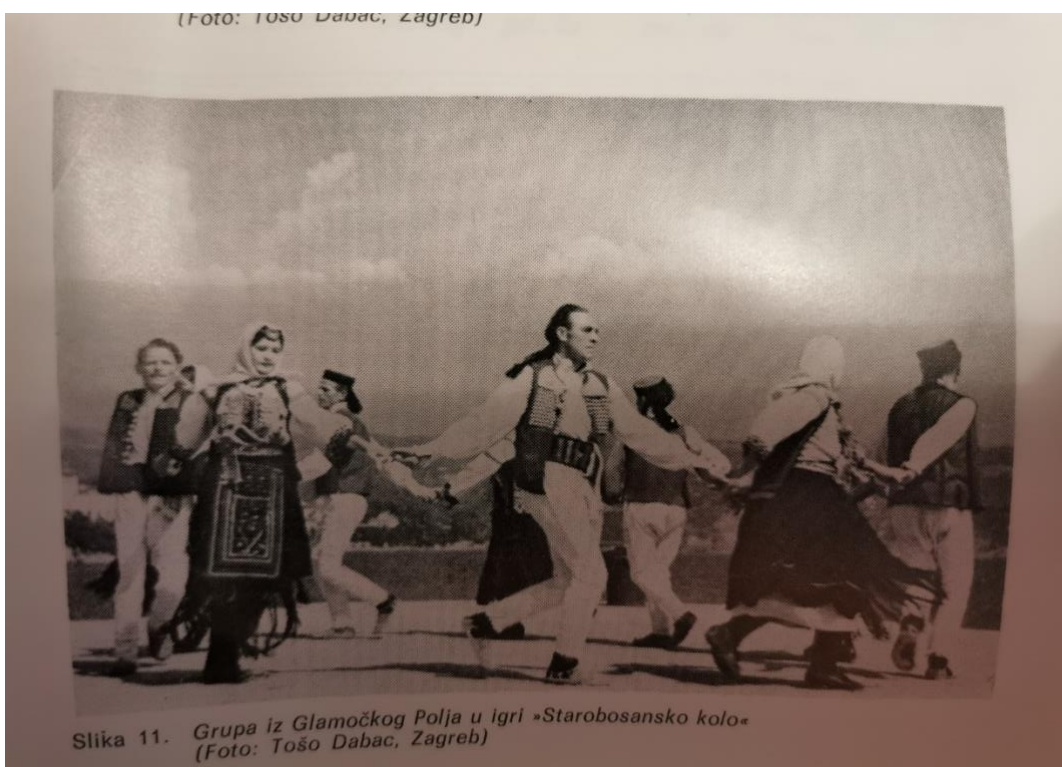
Najstariji Srpski stanovnici iz glamočkog kraja kao najpoznatiju igru navode Starobosansko kolo. Igrali su igre bez muzičke pratnje te se kolo svrstava u najkarakterističniju igru stanovnika planinskih i stočarskih krajeva. Narodna nošnja bila je bogata u šarenom vezu, pogotovo kod ženski košulja, šare na vunenoj pregači i čarapama. Poseban efekt muškarcima u igri pridonosio je nakit od srebra koji se nalazio po prsima, dok su ženske nošnje od talira koji su bili prišiveni na kapama i niz pletenice. Zvuk koji je proizvodio taj nakit davao je poseban draž igranja jer je pratio ritam igre. Najvažniju ulogu u igri imao je kolovođa koji najavljuje razne promjene u poretku igrača. Izgovarao je komande glasno, jasno, živo, da potakne sve u kolu na promjenu figura u igri. Vremenski tok igre je dosta dugo jer je nekada u narodu bio običaj da momci za ženidbu kroz kolo ispituju izdržljivost djevojke, dakle igra je imala i socijalnu ulogu gdje se cijenila i sposobnost u igri igrača i igračica (Dopuđa, 1986).

Djevojke stoje u formaciji krug te pjevajući pjesmu pozivaju momke u krug. Nakon nekog vremena započinju igru tako što se razmaknu i spoje ruke sa strane, licem unutra, ali šake okrenute koso dolje tako da je kolo zatvoreno. Uvodna igra, koja se zove *giganje*, započinje lijevom nogom ulijevo tako da desna noga ostane u mjestu, zatim prijenos težine tijela na desnu nogu tako da lijeva ostane na mjestu na prstima. Obično se prijenos težine izvede četiri puta, s tim da je prijenos popraćen giganjem rukama. Giganje ruku se izvodi tako da se opruži istostrana ruka, a druga se skuči da je u blizini prsiju. Taj dio igre se izvodi bez pjesme (nijemo kolo), a započinje ga ona djevojka koja je kolovođa (Slika 1). Kada kolovođa vidi da se kolo unjihalo tada započinje drugu uvodnu igru. Druga uvodna igra se zove *kolanje*, a također se izvodi bez muzičke pratnje. Djevojke na početku gledaju kako kolovođa izvodi plesne korake, zatim prihvaćaju igru tako da ona teče složno. Igra se sastoji od 3 koraka ulijevo: 1 lijevom, 1 desnom, 1 lijevom i desna se priključi k njoj. Zatim 1 korak desnom nogom udesno i lijeva se priključi gotovo do desne. Koraci se izvode na punom stopalu, a držanje ruku je spojeno sa strane koso dolje. Kolanje se ponavlja dok se ne ujednači, što naravno kontrolira kolovođa. Kada se kolo ujednačilo, onda kolovođa vikne „Hajde“ te započne življe igranje. U življem igranju se igračice okrenu za 45 ° ulijevo, te umjereno brzim tempom započnu 2 polutrčea koraka naprijed ulijevo: 1 lijevom, 1 desnom. Zatim trokorak ulijevo koji se izvodi lijevom, desnom pa lijevom nogom te trokorak koji izvode desnom, lijevom pa desnom nogom. Ovo igranje traje dok se svi igrači koji namjeravaju da igraju uhvate u kolo (Slika 2) (Dopuđa, 1986).

Slika 10. Grupa iz Glamočkog Polja u igri »Starobosansko kolo«
(Foto: Tošo Dabac, Zagreb)

Slika 1. grupa iz Glamočkog Polja u igri „Starobosansko kolo“

Slika 11. Grupa iz Glamočkog Polja u igri »Starobosansko kolo«
(Foto: Tošo Dabac, Zagreb)

Slika 2. grupa iz Glamočkog Polja u igri „Starobosansko kolo“

7.1. Analiza igre

- Analiza *giganja*

Takt: 2/2. Tempo: polagani.

1/ - korak lijevom nogom ulijevo; desna noga ostane na mjestu, na prstima.

- Lijeva ruka se opruži sa strane koso ili vodoravno, desna ruka se skuči u laktu (šaka kod desnog ramena ili kod pasa s desne strane)

2/ - prenese se težina tijela na desnu nogu; lijeva noga se ne miče, ostane na prstima, desna ruka se opruži u laktu ustranu koso ili vodoravno, lijeva ruka se zgrči u laktu

Igračka faza | - || ponavlja se više puta, obično 4 puta. (Dopuđa, 1986)

- Analiza *kolanja*

Takt 2/4. Tempo: umjereni

| - 1/ - korak lijevom nogom ulijevo

2/ korak desnom nogom ulijevo (preko lijeve noge, sprijeda)

|| - 1/ - korak lijevom nogom ulijevo;

2/ - privuče se desna noga gotovo do lijeve, sasvim nisko u zraku (težina tijela ostaje na lijevoj nozi) u prirodnom držanju

||| - 1/ - korak desnom nogom udesno;

2/ privuče se lijeva noga gotovo do desne, sasvim nisko u zraku (težina tijela ostaje na desnoj nozi) u prirodnom držanju.

Igračka faza | - ||| ponavlja se više puta, neodređeno (Dopuđa, 1986).

8. NARODNI PLESIVI U KULTURNIM DRUŠTVIMA SRBIJE

Ples je spoj pokreta i glazbe koji postoji u ljudskim životima od davnina. Kroz ples se izražava emocija, estetske potrebe, fizičke i glazbene sposobnosti. Uz svoju izražajnu funkciju, podučavanje plesa se može koristiti kao vrlo korisno odgojno-obrazovno sredstvo. U suvremenoj etnokoreologiji do skoro nije bila posvećena veća naučna pažnja učenju tradicionalnih plesova u kulturno-umjetničkim društvima (u daljem tekstu KUD) – jedinim institucijama u kojima se tradicionalni plesovi uče sistematski (Rakočević, 2004).

8.1. Metode rada u dječjoj grupi KUD-a „Stanko Paunović“ iz Pančeva

Probe KUD-a "Stanko Paunović" za djecu odvijaju se 3 puta tjedno. Djeca vježbaju po jedan sat u utorak i četvrtak i 90 minuta u subotu. Proba uglavnom uključuje tri dijela:

1. Prozivanje i zagrijavanje djece;
2. Učenje novih načina plesne koreografije, narodnih igara ili ponavljanje starih;
3. Završni dio probe.

Prozivanjem djece u uvodnom dijelu probe može se vidjeti koji su članovi određene skupine prisutni. Prisutnost djece bilježi umjetnički voditelj probi, uzimajući u obzir da svaka odsutnost mora biti opravdana, tako će djeca steći osjećaj odgovornosti i naučiti kako to ispravno organizirati i ispuniti svoje obveze. Nakon prozivanja djece, slijedi istezanje i zagrijavanje mišića za nadolazeću aktivnost (Đačarin, 2017). Treba pojasniti da zagrijavanje mišića potiče fiziologiju funkcija organizma, uglavnom kardiovaskularnog i dišnog sustava, kao i kretanje mišića (Milanović, 1997). Zagrijavanje mišića u ovoj dječjoj grupi sastoji se od dva dijela: prvi dio izvode djeca koja stoje u četiri reda, poredana po visini, a voditelj stoji ispred njih i pokazuje im vježbe za istezanja mišića. Nakon toga, djeca formiraju polukrug, a umjetnički voditelj stane u centar te tada izvode vježbe za već istegnute i zagrijane mišiće. Važno je istaknuti da su sve radnje definirane frazama s ponavljanjem od četiri puta. Svaka je radnja popraćena laganom glazbom, najčešće skladbe u tročetvrtinskom taktu, dakle, u metru valcera. Tom prilikom se izvode poskakivanja u mjestu, lateralna kretanja, prepleti, trokoraci, odnosno, određeni pokreti od kojih se sastoje plesni elementi (Đačarin, 2017). Na taj način, pored fizičke pripreme, dijete se i psihički priprema za nadolazeću aktivnost jer zna da su to pokreti koji su sastavni dio plesnih elemenata, koje će kasnije izvoditi (Milanović, 1997). Nakon što su djeca i fizički i psihički pripremljena na centralnu aktivnost, prelazi se na drugi dio probe u kojem se obrađuju novi

plesni elementi i koreografije narodnih igara, ili se uvježbavaju stari, već naučeni. Učenje novih plesnih pokreta, odvija se u više faza:

1. Umjetnički voditelj prvi izvodi plesni pokret u cijelosti, dok djeca samo promatraju njegove pokrete i upoznaju se sa novom materijom;
2. Nakon ovakvog izvođenja umjetnički voditelj prema svom osobnom iskustvu i prema zahtjevnosti plesa koji se obrađuje, dijeli plesne elemente na nekoliko manjih fraza, te ga po dijelovima obrađuje sa djecom. U ovoj fazi učenja „pokreti se izvode samo na brojanje“. Ovakvo učenje omogućuje djeci da se fokusiraju samo na plesni element kako bi ga što bolje savladali, ali ujedno i da jasno čuju umjetničkog voditelja, koji u toj fazi učenja primjenjuje kombiniranu nastavnu metodu.
3. Nakon što su fraze naučene, spajaju se u cjelinu. U ovoj fazi učenja polako počinje da se uključuje i izvođenje melodije tradicionalnog plesa, ali u nešto sporijem tempu.
4. S obzirom da je plesni element naučen u cijelosti, djeca ga više puta ponavljaju, dok se tempo izvođenja ubrzava do pravog, željenog tempa. Umjetnički voditelj tijekom ponavljanja polako prestaje da pleše s djecom i promatra je li plesni element usvojen na pravilan način. Ukoliko se javljaju greške, voditelj ih odmah ispravlja, kako kinetička struktura danog plesa ne bi bila naučena pogrešno.

KUD-u „Stanko Paunović“ iz Pančeva bilježi sljedeće narodne plesove za djecu:

1. Žumberačko kolo
2. Kruške, jabuke, šljive
3. Seljančica
4. Pod onom gorom zelenom
5. Nemo kolo
6. Izrasla je kopinja
7. Lepa Anka kolo vodi
8. Verbniče na moru
9. Dobro večer, stara majko (Đačarin, 2017)

Primjer: narodni ples za djecu „Žumberačko kolo“ sastoji se od dva dijela – A i B. Ples se sastoji od lateralnih bočnih kretanja, kretanja koracima naprijed i koracima unazad od centra kruga. U prvom dijelu izvođenja kola, koljena su blago savijena te svo vrijeme prate ritam koraka. Također, uz položaj nogu jako je bitan i položaj ruku koje su u ovom dijelu podignute u visini ramena u skladu s ritmom koraka. U B dijelu se tijelo spušta u posljednja četiri takta plesne

izvedbe. Naime, forma plesnih elemenata se u potpunosti poklapa s formom glazbe. Stoga, svako savijanje tijela, kretanje i slično se dešava na sva četiri takta. Takav način izvedbe razvija koordinaciju gornjeg i donjeg dijela tijela, potiče osjećaj za ritam, orijentaciju u prostoru te razvija kod djece osjećaj za glazbenu i plesnu frazu (Đačarin, 2017).

8.2. Metode rada u dječjoj grupi KUD-a „Kosta Abrašević“ iz Bačke Palanke

Probe dječjeg sastava nižih razreda osnovne škole odvijaju se dva puta tjedno u trajanju od 90 minuta. Probe su sastavljene u tri cjeline:

1. Zagrijavanje mišića
2. Učenje novih te ponavljanje starih plesnih koraka
3. Istezanje mišića nakon centralne fizičke aktivnosti

Sam proces zagrijavanja predvode djeca samostalno. Međusobno se dogovore tko će predvoditi, te pojedinac koji želi istupa u centar polukruga, a ostala djeca ga poštuju i slušaju jednako kao da je to voditelj društva. Na takav način stječe se međusobno poštovanje i osjećaj zajedništva. Da bi zagrijavanje bilo uspješno provedeno u grupi treba postojati disciplina, koju umjetnički voditelj kontrolira. Centralni dio proba kod KUD-a „Kosta Abrašević“ gotovo je identičan kao i kod KUD-a „Stanko Paunović“. Ono što se razlikuje kod njih je način uvježbavanja plesnih koraka koji su obrađeni po frazama i sklopljeni u cjelinu. Naime, umjetnički voditelj odabire talentiraniju djecu koja su savladala plesne korake te ih postavlja u centar polukruga. Na takav način voditelj želi motivirati ostalu djecu da što brže savladaju korak koji se izvodi. Završni dio proba baziran je na istezanju mišića nakon centrale fizičke aktivnosti. Taj proces također predvode djeca, a izvode se vježbe za smirivanje tijela (Đačarin, 2017).

KUD-u „Kosta Abrašević“ bilježi devet narodnih plesova za djecu:

1. Jednostranka
2. Drdavka
3. Luda četvorka
4. Bugarka
5. Čačak
6. Fućkavac
7. Nabijača
8. Osmica

9. Sampleta (Đačarin, 2017).

Primjer: narodni ples Čačak osmišljen je kao cjelina od jednog dijela. U obrascu koraka ovog plesa zastupljena je kinetička struktura koja odgovara uzrastu djece koja ga izvodi. Koraci od kojih se sastoji ples su: koraci koso desno naprijed, koraci naprijed, trokoraci, bočni koraci, korak koso lijevo nazad i sl. Naime, plesni obrazac sastoji se od deset taktova, a fraze unutar formalne cjeline su asimetrično podijeljene. Melodijski obrazac sastoji se od osmotaktovnih fraza, što ukazuje na činjenicu da se obrazac koraka i skladbe tradicionalnog plesa na formalnom planu ne podudaraju, što naravno otežava djeci da usavrše ovaj ples (Đačarin, 2017).

9. PRIMJENA NARODNOG PLESA U PREDŠKOLSKOJ USTANOVI

Elementi narodnog plesa i primjena samog plesa u predškolskim ustanovama vrlo su važan sadržaj u radu djece ove dobi. Kada radimo s djecom, prvo treba obratiti pažnju na sve sastavnice narodne plesne strukture i karakteristike stila. Nakon toga svladati ples samostalno, a potom s grupom djece razraditi postupak vježbanja. Tek nakon toga narodni plesovi mogu se prenijeti na djecu (Knežević, 2005). U radu s djecom i adolescentima trebaju se koristiti principi primijenjene nastave, a plesni materijali prilagoditi prosječnoj psiho-fiziološkoj sposobnosti grupe, postupno uvježbavajući plesne elemente i estetski oblikujući pokrete tijela. Uz to, preporučljivo je poticati individualno plesno stvaranje, jer su u narodnom plesu pokreti rezultat osobnog, duhovnog i emocionalnog iskustva. Narodni plesovi uvježbavaju se za zabavu i rekreaciju, učenje u obrazovnim institucijama i izvođenje na pozornici. Svaki od ovih ciljeva zahtijeva određene metode i smjernice (Knežević, 2005). Knežević (2005) preporučuje da se svaki pedagog plesa koji radi s djecom i mladima koristi primijenjena načela poučavanja, kao što su:

- priprema djece za svladavanje određenog tipa plesnih elemenata,
- prilagodba plesni materijal prosječnim psihofizičkim sposobnostima skupine,
- postupno uvježbavanje plesnih elemenata,
- estetsko oblikovanje pokreta tijela,
- izbjegavanje trening i uniformiranja – ujednačavanja plesnih koraka i pokreta pretjeranim ponavljanjem i
- minimalizirane imitacije i poticanje individualnog plesnog stvaranja

Knežević (2002) ističe da se kao jedan od glavnih preduvjeta za uspješan rad s djecom određene dobi temelji na primjerenom i autentičnom odabiru materijala, koji će privući dječju pažnju, spontanost i maštu, a odgojiteljima omogućiti uspjeh i stvaranje zadovoljstva u radu. Stoga, autor u radu predlaže da djeca, prema dobi i mogućnostima, odaberu neke pjesme, igre i neke dijelove određenih običaja te koriste njihov izvorni sadržaj (pjesme, likove, radnje, rekvizite). Tim vlastitim odabirom bi privukli pažnju i potaknuli osobnu kreativnost. Odgojitelji bi trebali

djecu učiti plesati kad se opušteni tako da bi mogli aktivno sudjelovati u aktivnostima i izvedbi. Također je potrebno ples obogatiti emocijama i od nacionalnog plesa napraviti svojevrsni užitek (Knežević, 2005).

9.2. Ples kao kineziološka aktivnost djece predškolske dobi

Kineziološka aktivnost osnovna je pokretačka snaga gotovo svih životnih aktivnosti. Djeluje i potiče dječji razvoj, tjelesni razvoj i razvoj njihovog mentalnog motoričkog sustava i opće funkcionalnih sposobnosti organizma. Zdravo, okretno, i vješto dijete može se lakše nositi sa svime te lakše ispunjavati radne i socijalne zadatke (Vidović Schreiber i Malada prema Prskalo, 2004). Djeca u predškolskoj dobi brzo uče nove vježbe, imaju bolju relativnu snagu, fleksibilnost, hrabrost i jakost. Spontana potreba za plesnim izražavanjem kao i spremnost za učenje novih motoričkih vještina je najčešće prisutna. Plesne strukture, koje se temelje na prirodnim oblicima kretanja, izvode se u različitim oblicima koji su popraćeni glazbenom pratnjom, ritmičkom pratnjom i pjevanjem. Vježbanjem plesnih struktura uz glazbu djeca razvijaju stvaralaštvo, ritmičnost, dinamičnost, harmoničnost, ljepota i izražajnost pokreta kao i pravilno i lijepo držanje tijela. Također, one potiču međusobno dječje poštovanje i suradnju pokretom, tako da su sadržaji ostalih obrazovnih područja međusobno povezani (Vidović Schreiber i Malada prema Cetinić, Vidaković Samaržija, 2014). „Stoga sadržaji plesno-ritmičkog odgoja potiču sav intelektualni razvoj, a metodički postupci potiču kreativnost, kritičko razmišljanje i prosocijalno ponašanje“ (Vidović Schreiber i Malada, 2021).

10. KULTURA ZA DJECU

Djeca su neizostavan dio svake kulture. U svakom dijelu kulture možemo pronaći djela odraslih namijenjena djeci (književnost, pjesme, priče, igračke, glazba), ali isto tako otkrivamo da su djeca stvaratelji, posrednici i prenosioci kulturnih djela (igre, pjesme, priče, poslovice, brojalice). Kroz interakciju s odraslima, djeca će usvojiti ponašanja koja se smatraju prikladnima za određenu zajednicu. Pojam dječji folklor smatra se kreativnošću odraslih za djecu. U procesu proučavanja ove vrste stvaralaštva susrećemo se s mnogim znanostima poput: psihologije, pedagogije, književnosti, etnografije itd. Prenosi se na sljedeću generaciju, a ostaje zabilježeno u tekstovima, objektima ili aktivnostima. Obogaćuju interakciju između odraslih i djece i potiču ravnopravan odnos među njima. Takva vrsta aktivnosti pogodna je za uspavljivanje djece, poticanje hodanja ili razgovora, razvijanje pamćenja i sudjelovanje u aktivnostima s drugom djecom (Duran, 2003). „Uz zadaće kao što su: smanjivanje napetosti, pozivanje djeteta na interakciju i komunikaciju, odvratanje pažnje, poticanje socijalnih vještina itd., ovi tekstovi i aktivnosti vode i približavanju djeteta kulturi. S velikom radošću koju donosi osjećaj kompetencije dijete demonstrira znanja neke kulturne tekovine, uz iluziju ravnopravnosti s odraslim.“ (Duran, 2003). Stvaranjem grupa nakon 3. godine djeca počinju stvarati, održavati i širiti narodnu kulturu te se pojavljuju kao tvorci, posrednici i prenosioci. Tradicija djece suprotstavljena je pravilima odraslih i svijeta, a sadrži i dašak tajnovitosti. Stoga, djeca osjećaju da mogu samostalno stvoriti vlastite norme i vrijednosti. Djeca se igraju, zabavljaju, svađaju i slažu s vršnjacima radi stjecanja društvenog iskustva (Duran, 2003).

11. DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA

Trajovski i sur. (2015) istraživali su ulogu plesa u poboljšanju funkcije fonda motoričkih sposobnosti predškolske djece. Svrha istraživanja bila je ispitati koliko je učenje različitih vrsta plesa (bečki valcer, samba, chacha, disko i polka) doprinijelo podizanju fonda plesnih struktura predškolske djece. Projekt plesne aktivnosti trajao je tri mjeseca (dva puta tjedno, svaki put po 60 minuta), kao izvannastavna plesna aktivnost koja se provodila u dvorani za tjelesnu i zdravstvenu kulturu. U istraživanju je sudjelovalo 28 učenika (8 dječaka i 20 djevojčica) od 1. do 4. razreda osnovne škole koji su bili podijeljeni u grupe tijekom provedbe inicijalnog i finalnog stanja. Provjeravalo se znanje i vještine izvođenja ritmičko-motoričkih vježba i društvenih plesova – disco hustlea, bečkog valcera, polke, sambe i cha-cha. Povjerenstvo se sastojalo od tri člana i bilo je odgovorno za praćenje uspjeha učenika i procjenu njihove kvalitete na skali od 1 do 5. Dobiveni rezultati pokazali su da su ispitanici znatno poboljšali svoje plesачko znanje u svim provjerenim plesovima zahvaljujući sudjelovanju u programu. Sudjelujući u programu, finalno stanje je potvrdilo uspješnost napretka jer su dobiveni rezultati pokazali koliko je plesna radionica bitno poboljšala razinu fonda plesnih struktura.

Marić i sur. (2014) proveli su istraživanje nad četrnaestero djece rane i predškolske dobi koje je bilo usmjereno na ulogu odgojitelja u poticanju dječje ekspresivnosti pokreta na poticaj instrumentalne glazbe. Djeca rane i predškolske dobi nad kojima se provodilo istraživanje bila su iz redovnog programa odgojno-obrazovne ustanove, a uključena u izvanškolski edukacijski program scenske igraonice. Po završetku provedbe istraživanja, dobiveni rezultati ukazuju na to da djeca koja su sudjelovala u edukacijskom programu su glazbeni doživljaj svjesnije shvaćali i djelovali.

Kostić i sur. (2002) istraživali su utjecaj plesnih struktura na motoričke sposobnosti djece predškolske dobi. Cilj tog istraživanja je da se utvrdi u kojoj je mjeri moguće mijenjati motoričke sposobnosti uvođenjem plesnog sadržaja. Istraživanje su proveli na uzorku djevojčica i dječaka u dobi od 6 i 7 godina koji su bili uključeni u eksperimentalni program u trajanju od 4 mjeseca. Program se sastojao od narodnih plesova, standardnih društvenih plesova i ritmičkih igara. Finalno mjerenje je donijelo značajne razlike, ukazivanjem na pozitivan utjecaj plesnih sadržaja na motoričke sposobnosti.

Cilj idućeg istraživanja bio je provjera osjetljivosti i objektivnosti novokonstruiranih testova za procjenu znanja izvođenja plesnih struktura. Autor Miletić (2002) provodi istraživanje na uzorku od 55 djevojčica u dobi od 7 godina. Djevojčice su izvodile plesne korake polke i valcera dok su ih ocjenjivači snimali tijekom izvođenja te ocijenili na Likertovoj ljestvici ocjenama od 1. do 5. Kroz uvježbavanje se orijentacijski utvrdio optimalan broj frekvencija što je pridonijelo kvalitetnijem programiranju plesnih struktura.

Malada i sur. (2017) proveli su istraživanje „Pouzdanost i valjanost novokonstruiranih testova koordinacije u ritmu“. Istraživanje je provedeno po uzorku nad 40 studenata od 20 do 22 godine od kojih je 10 studenata već pohađalo aktivnost plesa. Sa studentima su provedeni test pljeskanja, test ritma nogu i križanja nogu kako bi mogli utvrditi metrijske karakteristike testova za procjenu koordinacije u ritmu. Nakon provedbe utvrđene su značajne razlike te su studenti plesači postigli bolje rezultate kroz sva tri testa.

„Učinkovitost plesnog treninga na neke motoričke sposobnosti plesača narodnog ples“ rad je autora Oreb i sur. (2011) koji su u svom radu htjeli utvrditi utjecaj sistematskog treninga plesne aerobike na promjenu motoričkih sposobnosti 17 plesačica i 15 plesača narodnih plesova. Navedeno istraživanje trajalo je tri godine, a članovi ansambla „Lado“ bili su ispitanici. S njima je provedeno 14 testova pomoću kojih se ispitala koordinacija, ritam, ravnoteža, fleksibilnost, eksplozivna snaga i ukupna snaga. Svaki trening bio je isplaniran unaprijed te se provodio svakodnevno uz izuzetke kad su ispitanici imali nastupe. Nakon prva 4 mjerenja utvrđen je kvantitativni napredak u sposobnostima, pa se s tim već utvrđena razlika naspram inicijalnog stanja.

12. ZAKLJUČAK

Osim što je kineziološka aktivnost, ples je umjetnost i kompetencija, sredstvo i umjetničko djelo čiji je autor čovjek. Kroz govor tijela i neverbalnu komunikaciju moguće je iskazati osjećaje, prikazati događaj te ispričati priču. Upravo to čini ples univerzalnim jezikom kojim ljudi komuniciraju. Spontana i prirodna potreba za plesnim izražavanjem te plesne strukture koje se temelje na prirodnim oblicima kretanja čine ples aktivnošću u kojoj djeca, prije svega, uživaju i istodobno razvijaju ritmičnost, dinamičnost, stvaralaštvo i harmoničnost. Dječji narodni plesovi sastoje se od plesova, igara i pjesama. Potičući djecu da sudjeluju u tradicijskim igrama i da koriste tradicijsku glazbu, ravijamo kod njih osjećaj privrženosti vlastitom kraju i vlastitoj kulturi. S takvim načinom pristupa djeci stvaramo osjećaj zajedništva te djecu učimo što je to timski rad. Jednostavni plesni elementi kao što su kola, trokoraci i poskoci kod djece razvijaju sluh i učvršćuju ritam dok kroz igru razvijaju maštu. Folklornim sadržajima djecu upoznajemo s njihovom kulturnom baštinom, narječima, različitostima te ih na takav način učimo uzajamnoj toleranciji i uvažavanju drugačijeg.

13. LITERATURA

1. Cetinić, J., Vidaković Samaržija, D. (2014). *Dijete i estetski izričaji, [u:] Ples kao sredstvo izražavanja djece predškolske dobi*, ur. R. Bacalja, K. Ivon, Zadar: str. 265–272
2. Cetinić, J., Vidaković Samaržija, D. (2011). *Ples kao sredstvo izražavanja djece predškolske dobi*. Na dijete i estetski izričaj: zbornik radova s Međunarodnog znanstvenog skupa Dijete i estetski zavičaj. Zadar: Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru. Str, 265-272.
3. Dopuđa, J. (1986). *Narodni plesovi – igre u Bosni i Hercegovini*. Zagreb: Kulturno povijesni sabor Hrvatske.
4. Duran, M. (2003). *Tradicija spontane kulture djece i mladih*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
5. Đaćanin, S. (2017). *Metodika učenja tradicionalnih plesova u KUD-ima (dečje grupe iz Pančeva, Bačke Palanke i Bačke Topole)* (master rad, rukopis). Mentor: dr Vesna Karin. Novi Sad: UNS-AUNS
6. Ivančan, I. (1996). *Narodni plesni običaji u hrvata*. Zagreb: Hrvatska matica iseljenika, institut za etnologiju i folkloristiku.
7. Knežević, G. (2002). *Naše kolo veliko*. Zagreb: Ethno
8. Knežević, G. (2005). *Srebrna kola, zlaten kotač*. Zagreb: Ethno
9. Kosinac, Z. (2011). *Morfološko – motorički i funkcionalni razvoj djece uzrasne dobi od 5. do 11. godine*. Split: Savez školskih sportskih društava grada Splita.
10. Kostić, R. M., Miletić, Đ., Jocić, D. J., Uzunović, S. (2002). *Utjecaj plesnih struktura na motoričke sposobnosti djece predškolskog uzrasta*. Facta universitatis-series: Physical Education and Sport, 1, 83-90.
11. Malada, D., Jukić, J., Čavala, M. (2017). *Reliability and validity of test aimed at evaluation of rythm-coordination*, (Faculty of Kinesiology, University of Split).
12. Maletić, A. (1986), *Knjiga o plesu*. Zagreb: Kulturno – prosvjetni sabor Hrvatske
13. Marić, M., Nurkić, D. (2014). *Uloga odgajatelja u poticanju dječje ekspresivnosti pokreta*. Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnim suradnicima i roditeljima, 20(75),.16-18.

14. Mikulić, M., Prskalo, I., Runjić, K. (2007). *Hrvatska plesna tradicija i predškolska dob djeteta*. 16. ljetna škola kineziologa Republike Hrvatske. Poreč, 19.-23.6.2007. Poreč: Hrvatski kineziološki savez.
15. Milanović, Lj. (1997). *Nastava fizičkog vaspitanja od I do IV razreda osnovne škole*. Metodički priručnik za učitelje i studente učiteljskog fakulteta. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
16. Miletić, Đ. (2002). *Contribution to programming dance structures in grade of elementary school*. Zbornik radova 11. ljetne škole kineziologa Republike Hrvatske.
17. Oreb, G., Vlašić, J., Zagorc, M. (2011). *Učinkovitost plesnog treninga na neke motoričke sposobnosti plesača narodnog plesa*. Sport science, 4(1), 96-100.
18. Poljačić, M., Trajkovski, B. (2016). *Goranski plesovi u funkciji podizanja fonda motoričkih znanja djece rane školske dobi*. Kineziologija i područje edukacije, sporta, sportfiske rekreacije i kineziterapije u razvitku hrvatskog društva, 25. ljetna škola kineziologa RH u Poreču, 377-382
19. Prskalo, I. (2004). *Osnove kineziologije*. Petrinja.
20. Prskalo, I., Sporiš, G. (2016). *Kineziologija*. Zagreb: Školska knjiga
21. Rakočević, S. (2004). „Šta je to igra? Etnokoreološki pogled na terminološka i konceptualna pitanja određenja pojma“, u Zbornik radova Dani Vlade Miloševića. Urednik: Dimitrije O. Golemović. Akademija umjetnosti Banja Luka & Vedes Beograd, 96–118
22. Risteski, A. (2018). *Ples u tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi* (Doctoral dissertation, University of Pula. Faculty of Educational Sciences.).
23. Srhoj, LJ., Miletić, Đ. (2000). *Plesne strukture*. Split: Abel internacional.
24. Škrbina, D. (2013). *Art terapija i kreativnost: multidimenzionalni pristup u odgoju, obrazovanju, dijagnostici i terapiji*. Zagreb: Veble commerce
25. Šumanović, M., Filipović, V., i Sentkiralji, G. (2005). *Plesne strukture djece mlađe školske dobi*. Život i škola, LI (14), 40-45.
26. Trajkovski, B., Bugarin, M., Kinkela, D. (2015). *Ples u funkciji podizanja fonda motoričkih znanja djece rane školske dobi. Primjena i utjecaj novih tehnologija na kvalitetu rada u područjima edukacije, sportfiske rekreacije i kineziterapije*. 24. ljetna škola kineziologa RH u Poreču, 181-185.
27. Vidović Schreiber, T. T., Malada, D. (2021) *Prema Svjetlu odrastanja (priče Stjepana Lice interpretirane pokretom u radu s djecom rane i predškolske dobi)*.

- Humanities and Cultural Studies. Filozofski fakultet u Splitu: vol. 2, no. 2, p. 82–101.
28. Vidulin-Orbanić, S. (2010). *Mogućnosti i načini aktivnog muziciranja u osnovnoj općeobrazovnoj školi. Glas i glazbeni instrument u odgoju i obrazovanju, Monografija umjetničko znanstvenih skupova, 2007-2009*. Zagreb: Učiteljski fakultet sveučilišta u Zagrebu.
29. Vlašić, J., Oreb, G. i Furjan-Mandić, G. (2007), *Motor And Morphological Characteristics Of Female University Students And The Efficiency Of Performing Folk Dances*. Kinesiology.

Internetski izvori

30. Lovrenović, M. (2016). *Plesne strukture u predškolskom odgoju*. Završni rad. Pula. <https://zir.nsk.hr/islandora/object/unipu:967> . Preuzeto 5. srpnja 2021.
31. Lukšić, A. (2018). *Ples – kineziološka aktivnost u ranom i predškolskom odgoju*. Završni rad. Split. <https://repositorij.ffst.unist.hr/islandora/object/ffst%3A1601>. Preuzeto 5. srpnja 2021.
32. Turčinov, B. (2020). *Utjecaj dječje polke za motorički razvoj djece predškolske dobi*. Diplomski rad. Split.
33. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=48704> . Pristupljeno 5. srpnja 2021.
34. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=43000> . Pristupljeno 5. srpnja 2021.
35. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=20034> . Pristupljeno 5. srpnja 2021.

POTVRDA O LEKTURI

Ime i prezime autora

ŽRINKA BOŽIĆ

Naslov diplomskog rada

TRADICIJSKI DJEČJI PLESovi STRANIH ŽENALJA - POTICAJ
KULTURNOJ RAZNOLIKOSTI

Diplomski rad lektoriran je prema pravilima hrvatskog standardnog jezika.

Mirna Tadić

Mirna Tadić, Univ. bacc. educ. philol. croat. et ital.

Datum

12.7.2021.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Zrinka Božić, kao ~~pristupnik/pristupnica~~ za stjecanje zvanja ~~magistra/magistrice~~ ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 12. Srpnja 2021.

Potpis

Božić

OBRAZAC I.P.

**IZJAVA O POHRANI ZAVRŠNOG / DIPLOMSKOG RADA U DIGITALNI
REPOZITORIJ FILOZOFSKOG FAKULTETA U SPLITU**

STUDENT/ICA	Zrinka Božić
NASLOV RADA	Tradicijski dječji plesovi stranih zemalja - putopis kulturnoj raznodikosti
VRSTA RADA	diplomski rad
ZNANSTVENO PODRUČJE	društvene znanosti
ZNANSTVENO POLJE	pedagogija
MENTOR/ICA (ime, prezime, zvanje)	v. pred. dr. sc. Dodi Malada
KOMENTOR/ICA (ime, prezime, zvanje)	dr. sc. Bojan Babin
ČLANOVI POVJERENSTVA (ime, prezime, zvanje)	1. Dodi Malada, v. pred. dr. sc. 2. Lidija Vlahović, izv. prof. dr. sc. 3. Bojan Babin, dr. sc.

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/ica predanog završnog/diplomskog rada (zaokružiti odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude (zaokružiti odgovarajuće):

a.) u otvorenom pristupu

b.) rad dostupan studentima i djelatnicima Filozofskog fakulteta u Splitu

c.) rad dostupan široj javnosti, ali nakon proteka 6/12/24 mjeseci (zaokružiti odgovarajući broj mjeseci)

U slučaju potrebe dodatnog ograničavanja pristupa Vašem ocjenskom radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnom tijelu u ustanovi.

Split, 12. srpnja 2021.

mjesto, datum

Božić

potpis studenta/ice